

Termikokous 19.4.2017 aiheena hybridi

Läsnä: Janne Vanhanen (estetiikka, HY, alustaja,), Aino Kukkonen (esittävät taiteet, HY), Tiina Käkelä-Puumala (kirjallisuudentutkimus, HY, sihteeri), Jouko Nurmiainen (historia, HY), Markku Roinila (filosofia, HY).

Petteri Kummalan sairastuttua alustuksen hybridi-termistä oli laatinut pikavauhtia Janne Vanhanen. Hän aloitti tuttuun tapaan käymällä läpi sitä, miten termi hybridi ja sen erilaiset rinnakkaistermit löytyvät Tieteen termipankissa. Termipankista hybridin määritelmiä löytyy tällä hetkellä kasvitieteestä (hybridi on kahden perimältään erilaisen yksilön risteytymisen tuloksena syntynyt jälkeläinen) ja kielitieteestä (sana tai ilmaus, jonka osat ovat peräisin eri kielistä). Biologiassa hybridistä on vain käsitesivu, mutta ilman muuta sisältöä kuin termin latinankielinen alkumuoto *hybrida*, joka tarkoittaa sekasikiötä. Ympäristötieteistä löytyi myös tyhjä käsitesivu, jossa hybridin yhtenä nimityksenä oli risteymä. Mikrobiologiasta löytyi puolestaan hybridisaatio.

Vanhasen alustuksesta kävi kiinnostavalla tavalla ilmi se, että hybridi on todella monitieteinen käsite, jolla on antiikin ajoista lähtien viitattu eläinrotujen sekoittumisen tuloksena syntyneisiin sekarotuisiin lajeihin. Vanhanen huomautti, että hybridiä on käytetty myös alentavassa merkityksessä rasistisessa ajattelussa viittaamassa ”rotujen” sekoittumiseen. Kiinnostavasti hybridiä on jo vuosisatoja käytetty myös metaforana erilaisille kulttuurin ja ajattelun tuotteille. Markku Roinila huomautti, että mm. Descartesilla hybridit oliot ilmensivät sitä, miten ajattelu yhdistää kaksi erilaista ideaa uudeksi kokonaisuudeksi. Tiina Käkelä-Puumala pohti sitä, tuleeko hybridi ymmärtää luonnossa esiintyväksi sekalajiksi, vai onko se aina ihmisen toiminnan tulosta (esim. karjanjalostus tai muulien kehittäminen työjuhiksi). Vanhanen totesi, että hybridin käsitteessä on aina mukana keinotekoinen risteyttäminen. Keskustelu sivusi myös ihmisen ja koneen sekamuotoja, joissa, kuten Jouko Nurmiainen huomautti, kyborgi viittaa ihmisen ja koneen yhdistelmään, kun taas androidi on ajatteleva kone. Vanhanen toi alustuksessaan esille myös sen, että yleiskielen hybridi viittaa useimmiten teknologiaan, kuten hybridiautoihin ja -polkupyöriin.

Mikä sitten on hybridi humanististen tieteiden näkökulmasta? Vanhanen käsitteli aluksi kielitieteen hybridiä, eli sanaa tai ilmausta, jonka osat ovat peräisin eri kielistä, ja huomautti, että tarkkaan ottaen valtaosa eri kielten sanoista on hybridejä, seurausta erikielisistä vaikutteista. Käkelä-Puumala kertoi, että kirjallisuudentutkimuksessa hybridi liittyy lajiteoriaan: puhutaan ”hybridistä genrestä” kuten metafyysinen dekkari tai menippolainen satiiri, eli lajityypeistä jotka itsessään sekoittavat keskenään useamman eri kirjallisuudenlajin piirteitä siten, että teosta ei voida palauttaa yhteenkään niistä. Aino Kukkonen huomautti hybridin genren sukulaisuudesta intermediaalisuuden kanssa. Siinä missä hybridi genre rajoittui käytännössä vain kirjallisuuden alueelle, intermediaalisuudessa lajeiksi muodostuvat kaikki taiteen ja muun representaation lajit. Kukkonen kertoi edelleen, että nykyaiteilijat usein halusivatkin muodostaa lajihybridejä. Keskustelussa nousi esille myös ajatus hybridistä juuri väylänä luoda uutta taidetta. Vanhanen toi hybridikeskusteluun myös estetiikan historian näkökulman. Hän kuvasi sitä, miten taiteentutkimuksessa hybridi on monesti nähty hyvän taiteen vastaisena ilmiönä. Esimerkiksi Monroe C. Beardsleyn mukaan hyvän taiteen kriteeri on ykseys moninaisuudessa. Tästä näkökulmasta hybridiin liittyvä moneus on ei-harmonista ja ehjää muotoa rikkovaa. Kuitenkin, kuten Käkelä-Puumala

ja Vanhanen toivat esiin, taiteen historiassa on aina ollut nähtävissä moninaisuutta ja kompleksisuutta korostava linja, joka on yleensä ollut vallitsevan hyvän maun vastainen. Vanhanen mainitsi tästä esimerkkinä myös groteskin ja ylevän, jotka ovat aina edustaneet kokemusta, jossa toisiinsa sovittamattomat osatekijät yhdistyvät (kuten kauneus ja kuvotus tai nautinto ja kärsimys). Roinila totesi, että jo Spinoza mainitsee Hieronumys Boschin sekoittuneet lajit esimerkkinä siitä, miten mielikuvitus saa meidät yhdistelemään asioita. Roinila esitteli muulle kokoukselle 1600-luvun ranskalaisen taiteilijan Charles Le Brunin piirroksia, joissa ihmisen kasvot on kuvattu eläimen näköisinä. Käkelä-Puumala huomautti, että 1600-luvulla keskusteltiin runsaasti ihmisen ja eläimen välisestä erosta (Descartes, LaMéttrie).

Vanhanen toi alustuksessaan esille myös ranskalaisen sosiologin Bruno Latourin, jonka teos *Emme ole koskaan olleen moderneja* (1991/2006) vaikutti hybridi-käsitteen uuteen tulemiseen humanistisissa tieteissä. Latour tulkitsee teoksessaan hybridin luonto-kulttuuri – erottelun ylittäväksi verkostoituneeksi olioksi (kuten esim. hi-virus tai citykani). Hybridillä on hyvin keskeinen asema postmodernissa ajattelussa ja taiteessa, sillä se edustaa, kuten Vanhanen Deleuze & Guattariin viitaten totesi vaihtoehtoa tai haastetta olemuksellisuuteen perustuvalle identiteetille.